

سۇئال

قەبرىستانلىققا كىرگەندە دېيىلىدىغان ھۆرمەت سۆزى قايسى؟، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ساھابىلارغا دېيىلىدىغان ھۆرمەت سۆزىنىڭ پەرقى بارمۇ؟. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسىنىڭ يېنىغا كەلگەندە: ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ئەي ئاللاھنىڭ روسۇلى! دېسەك، قەبرىستانلىققا كىرگەندە: ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ئەي قەبرىستان ئەھلى! دېسەك توغرا بولامدۇ ياكى بۇ شېرىك بولامدۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

قەبرە زىيارەت قىلىش ئەزلەر ئۈچۈن مۇستەھەببۇر، بۇ توغرىدا بۇرەيدە بىن ھەسسىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مەن سىلەرنى قەبرە زىيارەت قىلىشتىن چەكلىگەن ئىدىم، ئەمدى زىيارەت قىلىڭلار». [مۇسلىم رىۋايىتى 977 - ھەدىس].

يەنە بىر رىۋايەتتە: «ھەقىقەتەن قەبرە زىيارەت قىلىش سىلەرگە ئاخىرەتنى ئەسلىتىدۇ». [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى 1240 - ھەدىس. ئىبنى ماجە رىۋايىتى 1569 - ھەدىس. شەيخ ئەلبانى ئىبنى ماجەنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا كەلتۈرگەن].

قەبرە زىيارەت قىلغاندا قەبرىستان ئەھلىگە سالام بېرىش، ئۇلار ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلارغا ئۈگەتكەن دۇئالار بىلەن دۇئا قىلىش مۇستەھەب بولىدۇ. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن بايان قىلىنغان ھەدىستە: ئۇ ئانىمىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «ئەي ئاللاھنىڭ روسۇلى! قەبرىستانلىققا كىرگەندە ئۇلار ئۈچۈن نېمە دەپ دۇئا قىلىمەن؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلارغا: مۇئىمىن ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ دىيارى! سىلەرگە ئاللاھنىڭ سالامى بولسۇن، بىزدىن ئىلگىرى كەتكەنلەرگە ۋە كېيىن كەتكەنلەرگە ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن، ئاللاھ خالىسا بىز سىلەرگە قېتىلىمىز دەپ دۇئا قىلىڭ دېگەن». [مۇسلىم رىۋايىتى 974 - ھەدىس].

بۇرەيدە بىن ھەسسىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلارغا قەبرىستانلىققا چىققاندا ئوقۇيدىغان دۇئالارنى تەلىم بېرەتتى، ئۇلاردىن بىرى قەبرىستانلىققا چىققاندا مۇنداق دۇئا قىلاتتى: مۇئىمىن ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ دىيارى! سىلەرگە ئاللاھنىڭ سالامى بولسۇن، ئاللاھ خالىسا بىز سىلەرگە قېتىلىمىز. ئاللاھتىن بىزگە ۋە

سېلەرگە ئاپىيەت تىلەيمىز». [مۇسلىم رىۋايىتى 975-ھەدىس].

ئەمما ساھابىلارنىڭ قەبرىسىنىڭ يېنىغا كەلگەندە، ئۇلار ئۈچۈن دېيىلىدىغان ئايرىم بىر دۇئا يوق، ئۇلارغىمۇ يۇقىرىدا ئوقۇغان دۇئانى ئوقۇيمىز.

ئەمما پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئىككى ساھىبىنىڭ قەبرىسىنى زىيارەت قىلغاندا، ساھابىلاردىن كەلگەن رىۋايەتتە: «سالام» سۆزى بايان قىلىنغان، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇئەنھۇ قەبرە زىيارەت قىلغاندا مۇنداق دەيدۇ: «سالام سىزگە ئەي ئاللاھنىڭ روسۇلى!، سالام سىزگە ئەي ئەبۇ بەكرى!، سالام سىزگە ئەي ئاتا! دەپ ئۆتۈپ كېتەتتى». [بۇ ئەسەرنى ھاپىز ئىبنى ھەجەر سەھىھ دېگەن.]

بەزى ئۆلىمالار بۇنىڭغا قېتىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئەي ئاللاھنىڭ خەلقىنىڭ ئەڭ ياخشىسى! سىزگە سالام، ئەي پەيغەمبەرلەرنىڭ خوجىسى! سىزگە سالام! مەن شاھىتلىق بېرىمەنكى، سىز ئەلچىلىك ۋە زىيىپىسىنى يەتكۈزدىڭىز». [ئىمام نەۋەۋىينىڭ "ئەل ئەزكار" ناملىق ئەسىرى -174 بەت. ئەلمۇغنى -5 "توم- 466 بەت].

تەبەرىي مۇنداق دەيدۇ: «قەبرە زىيارەت قىلغۇچى يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئۇزۇن دۇئالارنىڭ ھەممىسىنى دېسە ياخشى ئەگەر بولمىغاندا ھەدىستە كەلگىنىنى دېسە ياخشى بولىدۇ.»

شەيخ ئىبنى ئۇسەيمىن رەھىمەھۇللاھ "ھەج-ئۆمرە پائالىيەتلىرى" ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «زىيارەتچى مەدىنىگە كەلگەندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىتىدە نامازنى ئادا قىلغاندىن كېيىن رەۋزىگە بېرىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئىككى ساھىبى ئەبۇ بەكرى ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇلارغا سالام بېرىدۇ.»

1- قىبلىگە كەينىنى قىلىپ، قەبرىگە ئالدىنى قىلىپ پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ مۇنداق: «ئەي ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى! سىلگە ئاللاھنىڭ سالامى، رەھىمىتى ۋە بەرىكىتى بولسۇن دەيدۇ، ئەگەر بۇنىڭغا مۇناسىپ سۆزلەرنى زىيادە قىلسا بولىدۇ مەسىلەن: ئەي ئاللاھنىڭ دوستى، ئاللاھنىڭ ۋەھىيىسىنى تولۇق يەتكۈزگۈچى! ئاللاھنىڭ خەلقىنىڭ ئەڭ ياخشىسى! ساڭا ئاللاھنىڭ سالامى بولسۇن! سېنىڭ ئەلچىلىك ۋە زىيىپىسىنى تولۇق يەتكۈزگەنلىكىگە، ئامانەتنى تولۇق ئادا قىلغانلىقىڭغا، ئۆممەتكە نەسىھەت قىلغانلىقىڭغا ۋە ئاللاھ يولىدا ھەقىقىي جىھاد قىلغانلىقىڭغا گۇۋاھلىق بېرىمەن» دېسە بولىدۇ، ئەمما ئاۋۋالقى سۆز بىلەن توختىسا ياخشى بولىدۇ. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قەبرە زىيارەت قىلغاندا: «سالام سىزگە ئەي ئاللاھنىڭ روسۇلى!، سالام سىزگە ئەي ئەبۇ بەكرى!، سالام سىزگە ئەي ئاتا! دەپ ئۆتۈپ كېتەتتى».

2- ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قەبرىسىنىڭ ئالدىدا بولۇش ئۈچۈن ئوڭ تەرەپكە ئىككى قەدەم ماڭىدۇ، ئاندىن مۇنداق دەيدۇ: «ئەي ئەبۇ بەكرى ساڭا سالام بولسۇن! ئەي پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆممىتىگە قويغان خەلىپىسى! ساڭا سالام بولسۇن!، ئاللاھ سەندىن رازى بولسۇن، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئۆممىتىدىن ياخشى مۇكاپات بەرسۇن.»

ئۆمەر رەزىيەللاھۇئەنھۇنىڭ قەبرىسىنىڭ ئالدىدا بولۇش ئۈچۈن ئوڭ تەرەپكە ئىككى قەدەم ماڭىدۇ، ئاندىن مۇنداق دەيدۇ:
 "ئەي ئۆمەر ساڭا سالام بولسۇن! ئەي مۆمىنلەرنىڭ ئەمىرى ساڭا سالام بولسۇن!، ئاللاھ سەندىن رازى بولسۇن،
 پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئۆمىتىدىن ياخشى مۇكاپات بەرسۇن.

زىيارەت قىلغۇچىنىڭ پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامغا ۋە ئىككى ساھىبىغا بېرىدىغان سالامى ئەدەپ بىلەن ۋە پەس ئاۋاز بىلەن بولىدۇ، مەسچىتتە ئاۋازنى كۆتۈرۈش بولۇپمۇ پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ مەسچىتىدە ۋە قەبرىسىنىڭ يېنىدا ئاۋاز كۆتۈرۈش چەكلىنىدۇ". ["ھەج-ئۆمرە پائالىيەتلىرى ۋە زىيارەتنىڭ يوللىرى- 108 - 107 "بەتلەر].

زىيارەت قىلغۇچىنىڭ قەبرىستانلىقنى زىيارەت قىلغاندا: سىلەرگە سالام بولسۇن، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسىنى زىيارەت قىلغاندا: ئەي ئاللاھنىڭ روسۇلى! ساڭا سالام بولسۇن! دېگەن سۆزلىرى شېرىك بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ ئۆلۈكلەر ئۈچۈن قىلىنغان دۇئا ئەمەس ۋە ئۇلاردىن ياردەم تېلەشمۇ ئەمەس، ھەقىقەتەن بۇ ئاللاھدىن ئۇلارغا بەندە ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۇچرايدىغان قەبرە ئازابى، تېرىلىش، ھېساب ۋە ئاخىرەتنىڭ قورقۇنچىلىرىدىن سالامەت قىلىشنى تېلەشتىن ئىبارەتتۇر. ئاللاھ تائالادىن دۇنيا-ئاخىرەت ھەممەيلەننى سالامەت قىلىشنى سورايمىز.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.

"زادەل مۇستەنقى- 5 "توم- 473 بەت. دوكتۇر يۈسۈپ ۋابىلىنىڭ "قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى- 337 "بەت.